

До спеціалізованої вченої ради
Д 26.007.03 у Національній академії
внутрішніх справ

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора,
заслуженого працівника освіти України Литвинова Олексія
Миколайовича на дисертацію *Вавриша Андрія Валентиновича*
**«ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИНАМ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ
У СФЕРІ БУДІВНИЦТВА»**,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук
зі спеціальності 12.00.08 – кримінальне право та криминологія;
кримінально-виконавче право

Актуальність теми дисертації. Рух України шляхом європейської інтеграції обумовлює необхідність впровадження значних змін у правову політику держави та спонукає до гуманізації українського законодавства відповідно до положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, а також вимог Європейського Суду з прав людини.

Значних змін має зазнати й спектр проблем, що стосуються запобігання злочинності у різних сферах економіки, оскільки рівень економічної злочинності має виражену тенденцію до зростання. Цілком природно, що ця проблематика постійно привертає увагу вчених та практиків. Зумовлено це не лише тим, що злочинність завжди визнавалась особливо небезпечним соціально деструктивним феноменом, але й тим, що питання запобігання є однією з важливих проблем сучасної кримінально-правової та криминологічної політики держави.

Незважаючи на складну економічну та політичну ситуацію загалом, сфера будівництва крокує вперед, надаючи нові робочі місця, стимулюючи розвиток різних галузей економіки та промисловості, зміцнюючи економіку держави. Щороку в Україні вводять в експлуатацію нові підприємства, установи, житлові будинки, комплекси. Водночас, як підтверджують статистичні дані, сьогодні спостерігається тенденція до збільшення кількості злочинів у сфері будівництва. Зокрема у 2017 р. зареєстровано понад 3,5 тис. кримінальних правопорушень, що на 12,4 % більше, ніж у 2016 р. (3 тис.). При цьому найбільшу питому вагу становлять злочини проти власності

ВРСДЗ НАВС		
Вх. №	2750	
"15"	06	20 18 р.
кількість аркушів:		
осн. док.	додаток	

(1541 або 43,7 %). Серед злочинів проти власності у сфері будівництва (ст. 185, 190, 191, 197–1 КК України) близько 75 % становлять факти привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем.

Аналіз судово-слідчої практики дає підстави констатувати той факт, що злочини проти власності у сфері будівництва, враховуючи їх специфіку і багатогранний характер, проявляються у різноманітних формах та потребують планового вивчення, в першу чергу, у площині змісту об'єктивних ознак. Якщо брати до уваги власне злочини проти власності у сфері будівництва, слід зазначити, що вони характеризуються мінливим, динамічним характером, що потребує насамперед контролю за станом та тенденціями формування злочинної поведінки і їх розвитку на тій чи іншій стадії вчинення правопорушення. Адже саме такий контроль дозволить провести об'єктивний кримінологічний моніторинг, який забезпечить можливість своєчасного виявлення характерних рис, властивостей злочинів проти власності у сфері будівництва, визначення їх масштабів та формулювання ефективної системи запобігання злочинам цього виду.

Беручи до уваги статистичні данні, а також враховуючи обсяги та масштабність будівельних робіт, кількість залучених у цей процес працівників, обіг в будівництві великої маси матеріальних цінностей (техніки, матеріалів, інструменту, комплектуючих тощо) та значних обсягів готівкових коштів, цілком закономірним видається той факт, що будівельна галузь дедалі частіше піддається злочинним посяганням. Водночас недостатня ефективність вжитих правоохоронними органами заходів у боротьбі зі злочинами проти власності у сфері будівництва, відсутність ефективних методик їх виявлення та розслідування, а також науково обґрунтованої та практично апробованої системи заходів запобігання вчиненню цієї категорії суспільно-небезпечних діянь призвела до значного ускладнення криміногенної ситуації у цій сфері. Зазначене обумовлює необхідність подальших цільових досліджень у напрямку розробки та впровадження в практичну діяльність правоохоронних органів системи заходів запобігання злочинам проти власності у сфері будівництва.

У зв'язку з цим теоретичне та практичне дослідження злочинів проти власності у сфері будівництва як соціального явища та їх запобігання є доволі важливими. Виконанню покладеного завдання й присвячене дисертаційне дослідження Вавриша А.В. на тему «Запобігання злочинам проти власності у сфері будівництва», в якому приділена чимала увага висвітленню питання сучасного стану дослідження проблем кримінально-правової природи, кримінологічної характеристики та заходам запобігання злочинам проти власності у сфері будівництва.

Актуальність роботи підкреслюється й тим, що обрана тема дослідження відповідає як *загальнодержавним, так і відомчим пріоритетам* стосовно забезпечення національної безпеки та боротьби зі злочинністю. Дисертація ґрунтується на положеннях Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 26 травня 2015 р. № 287/2015, Плану заходів з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2020 року, схваленого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2015 р. № 1393-р, Переліку пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015–2019 років (наказ МВС України від 16 березня 2015 р. № 275), Основних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2014–2018 роки та річних планів науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт.

Виходячи з вищевикладеного, обрана тема дисертаційного дослідження *Вавриша Андрія Валентиновича «Запобігання злочинам проти власності у сфері будівництва»* є своєчасною та важливою, в якій теоретично узагальнено та розв'язано комплексну науково-прикладну задачу запобігання злочинам проти власності у сфері будівництва за допомогою кримінально-правових та кримінологічних засобів, що полягає у формуванні цілісної концепції з розробленням пропозицій і рекомендацій, спрямованих на удосконалення законодавства та відповідної правозастосовної практики.

Наукова новизна положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Дисертація, поряд з іншими науковими розвідками, є однією з перших в Україні комплексних монографічних досліджень, присвячених питанням

запобігання злочинам проти власності у сфері будівництва. Сформульовані положення і рекомендації надали можливість отримати систему теоретичних поглядів на стан, тенденції і перспективи розвитку цього напрямку та запропонувати конкретні шляхи їх реалізації в практичній діяльності правоохоронних органів України, Державної фіскальної служби, Державної аудиторської служби, Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства, Державної архітектурно-будівельної інспекції, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, органів прокуратури, а також суб'єктів недержавного сектору, зокрема нотаріусів, реєстраторів, оцінщиків, служб безпеки та ревізійних служб суб'єктів господарювання, громадських організацій, засобів масової інформації. У дисертації обґрунтовано низку нових концептуальних положень, висновків і рекомендацій, що мають важливе теоретичне та практичне значення.

Аналіз змісту роботи свідчить про те, що в результаті проведеного дослідження дисертанту вдалося вирішити поставлені задачі та отримати ряд нових, важливих для науки результатів. Серед найбільш вагомих нових наукових положень, що містяться в роботі, слід виділити наступні.

Так, у *першому розділі* дисертації «Теоретичні засади дослідження запобігання злочинам проти власності у сфері будівництва» (с. 22-71) зазначено, що в історичній ретроспективі тенденції кримінологічного забезпечення сфери будівництва обумовлені закономірностями диференціації та інтеграції наукових знань про злочини проти власності, трансформацією регулятивного законодавства, удосконаленням правоохоронної практики, а також закономірностями розвитку кримінології як науки та вчення про запобігання злочинам. Встановлено, що діяльність таких суб'єктів здійснюється шляхом надання послуг з охорони майна та превентивної діяльності. Поєднання цих двох функцій насамперед спрямоване на розроблення ефективної системи охорони об'єктів у сфері будівництва, ураховуючи специфіку їх функціонування та використання необхідних охоронних систем і засобів.

Проаналізовано практику низки західноєвропейських країн, США та Австралії щодо запобігання злочинам проти власності у сфері будівництва.

Встановлено, що в міжнародній практиці немає єдиної законодавчої моделі охорони будівельної галузі – у кожній державі запроваджено особливі правові підходи з урахуванням специфіки й національних традицій. Однак більшість європейських країн на фоні дерегуляції й лібералізації будівельного ринку запроваджують суворіші, ніж в Україні, санкції за різні форми розкрадань та інші злочини проти власності.

За результатами науково-практичного порівняння особливостей правового регулювання та організаційного забезпечення запобігання злочинам в європейських державах і США, визнано доцільним запровадження системи забезпечення охорони та безпеки об'єктів будівництва недержавними суб'єктами, нових видів страхування, які убезпечують забудовника від витрат, спричинених незаконним заволодінням майном, єдиного державного реєстру будівельного обладнання, зокрема викраденого, правових стандартів охорони об'єктів будівництва (с. 53-68).

У *другому розділі* дисертації «Кримінологічна характеристика злочинів проти власності у сфері будівництва» (с. 72-140) надано характеристику кількісних та якісних показників злочинів проти власності у сфері будівництва, що охоплюють відомості про їх динаміку, питому вагу, коефіцієнт інтенсивності, а також латентність. За результатами соціологічного опитування підтверджено, що дані офіційної статистики не повною мірою відображають реальне становище посягань на власність у будівельній сфері. Справжні її масштаби майже втричі перевищують загальну кількість зареєстрованих злочинів (с. 72-86)

Відповідні чинники розподілено на соціально-економічні, правові, психологічні, організаційно-управлінські, технологічні (с. 88-105).

Заслуговують на увагу відокремлені специфічні детермінанти, що характерні для правоохоронної практики, зокрема: запобігання злочинам проти власності у сфері будівництва не є пріоритетним напрямом правоохоронної діяльності; кримінальні провадження цієї категорії розглядають слідчі, які не мають відповідної спеціалізації; на стадії досудового розслідування лише у виняткових випадках до підозрюваних обирають запобіжний захід у вигляді тримання під вартою; суди, як правило, призначають покарання, не пов'язані з позбавленням волі.

Систематизовано інформацію про особу злочинця, а також структуру злочинних груп, розподіл ролей між співучасниками, що має значення для роботи правоохоронних органів і служб безпеки будівельних компаній. Запропонована типологія злочинців може допомогти відстежити відображення властивостей особи правопорушника при підготовці, вчиненні та приховуванні злочинів, визначити напрями пошуку осіб, причетних до злочину, виявити джерела інформації про злочинну групу та співучасників, встановити послідовність (алгоритми) проведення спеціально-кримінологічних та індивідуальних профілактичних заходів, а також обрати найбільш доцільні прийоми їх реалізації. Доведено, що в основу типології злочинців цієї категорії має бути покладено корисливий мотив. На підставі цього виділено важливі для формування системи заходів запобігання цим злочинам типи злочинців за стійкістю корисливої мотивації (ситуативний, нестійкий, злісний, особливо злісний), за видом злочину (крадії, шахраї, розкрадачі), за відношенням до об'єкта будівництва (внутрішні та зовнішні) (с. 106-121).

Встановлено, що потерпілими від злочинів проти власності у сфері будівництва є фізичні особи, які диференціюються за статтю, віком, освітою, громадянством, сімейним станом, а також юридичні особи, специфіка яких залежить від виду будівельних робіт і виду об'єкта будівництва. Виокремлено характерні для цих злочинів види потерпілих за реальністю факту вчинення злочину та його подальшою реєстрацією (потенційні, реальні, латентні), за характером поведінки жертви напередодні і в момент учинення злочину (некритичні). Співвідношення потерпілих фізичних та юридичних осіб обумовлено, насамперед, різновидом вчинених злочинів та формою власності на об'єкт будівництва. Виявлено передумови віктимізації потерпілих від злочинів проти власності у сфері будівництва та розроблено пропозиції щодо її мінімізації (с. 122-137).

У *третьому розділі* «Заходи запобігання злочинам проти власності у сфері будівництва» (с. 141-205) наголошено на проблемах нормативно-правового удосконалення запобігання злочинам проти власності у сфері будівництва, що спрямовані на врегулювання фіскального адміністрування операцій з нерухомістю, інвестиційної та нотаріальної діяльності, порядку

державної реєстрації прав на об'єкти будівництва, правил прийняття об'єктів в експлуатацію, доступу до державних інформаційних ресурсів тощо.

На основі вивчення практики запропоновано типову модель функціонування фондів фінансування будівництва, яка полягає в акумуляції коштів, переданих довірителями (інвесторами) у довірче управління фінансовій установі, що поетапно, з огляду на темпи спорудження об'єкта, перераховує їх забудовникам, контролює цільове використання, а також терміни й етапи будівництва.

Варто погодитись з автором, що концептуальне бачення заходів запобігання злочинам проти власності у сфері будівництва полягає в реалізації комплексу кримінально-правових та кримінологічних заходів з метою аналізу кримінологічної ситуації, що характеризує ринок будівельних послуг, виявлення та усунення детермінантів, які сприяють учиненню правопорушень, викриття осіб (злочинних груп), які вчиняють злочини, припинення злочинних дій на стадіях підготовки або замаху, а також відвернення (мінімізації) їх негативних наслідків (відшкодування збитків, відновлення прав) для громадян, суспільства й держави. На загальносоціальному рівні йдеться про поліпшення соціально-економічної ситуації в країні, подолання об'єктивних і суб'єктивних передумов відтворення будівельної інфраструктури та зменшення впливу чинників, які сприяють відтворенню злочинності як негативного суспільного явища. Одним із напрямів удосконалення запобігання злочинам є прийняття Державної програми профілактики правопорушень на період до 2023 року з урахуванням запропонованого проекту Комплексної програми організації запобігання злочинам проти власності у сфері будівництва на 2020–2025 рр., що складається з основних (мета запобігання; об'єкт запобіжного впливу; суб'єкт запобіжної діяльності; заходи запобігання) та факультативних (механізм (способи) реалізації конкретних заходів; тактичні прийоми застосування заходів впливу) складових.

Ступінь достовірності та обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Структура дисертаційного дослідження, запропонована дисертантом в цілому є логічно побудованою та ґрунтується на комплексному підході до

аналізу проблем запобігання злочинам проти власності у сфері будівництва. Розділи дисертації поєднані загальною метою дослідження і в них, відповідно до плану дослідження, розкривається його об'єкт і предмет. Нові положення, висновки і рекомендації, що висуваються в дисертації, в роботі обґрунтовуються, у першу чергу, за допомогою цілої низки методологічних принципів та методів. Вміло застосована автором методологія наукового пошуку є традиційною для науки кримінології.

Обґрунтованість та достовірність наукових положень, висновків та рекомендацій підтверджується також правильним вибором методологічної бази дослідження, зокрема, автором використано такі методи, як історико-правовий (підрозділ 1.1); системно-структурний (розділи 2, 3); формально-юридичний (розділи 1–3); діалектичний (розділи 1–3, висновки); порівняльно-правовий (підрозділ 1.3); статистичний (розділи 1–3); соціологічний (розділи 1–3); математичний (підрозділ 2.1).

Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані дисертантом, у своїй більшості є переконливими. При їх обґрунтуванні дисертантом використано широке коло міжнародних, законодавчих і наукових джерел, а також матеріалів практики. Емпіричну базу дослідження становлять систематизовані дані загальнодержавної та відомчої статистичної звітності щодо протидії злочинам за 2014–2017 роки; зведені дані вивчення 269 кримінальних проваджень (за ст. 185, 190, 191, 197–1 КК України); узагальнені результати анкетування 289 слідчих Національної поліції (з усіх регіонів України, за виключенням окупованих територій Криму та Донбасу) та 265 працівників служб безпеки недержавних будівельних компаній; офіційні звіти й аналітичні довідки Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Національної поліції України, Державної судової адміністрації України, Державної аудиторської служби України, Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, Державної архітектурно-будівельної інспекції України; власний досвід здобувача, набутий під час роботи в будівельній сфері, а також результати безпосереднього ознайомлення з діяльністю будівельних компаній і правоохоронних органів у Литві, Німеччині, США, Польщі й Туреччині.

Дисертант опрацював значний масив загальнонаукової та спеціальної літератури, нормативних актів (400 джерел). Поряд із працями з проблем кримінального права та кримінології, використано літературу з інших галузей права, кримінального процесу, криміналістики, юридичної психології, а також наукові праці вчених інших країн.

Обґрунтованість власних наукових результатів підтверджується і тим, що автор робить висновки на підставі аналізу й порівняння поглядів і концепцій зарубіжних й вітчизняних науковців, вдало ілюструє їх результатами аналізу матеріалів судової та виконавчої практики, соціологічних опитувань. Висновки до розділів і загальні висновки відповідають сутності розглянутих питань і відзначаються чіткістю викладених думок.

Аналіз змісту роботи дозволяє в цілому позитивно оцінити структуру дослідження, вона достатньо повно розкриває мету та поставлені задачі, які знайшли своє відображення в авторських висновках. Сформульовані дисертантом наукові положення, висновки і рекомендації обґрунтовані.

Повнота викладення основних результатів дисертації в опублікованих наукових працях.

Результати дослідження повною мірою відображені в наукових фахових виданнях автора, зміст і характер яких відповідають вимогам МОН України, а також виступах автора з доповідями основних положень дисертації на міжнародних науково-практичних конференціях та круглих столах (2015–2018 рр.), що в цілому свідчить про належний рівень її апробації.

Основні результати дисертації відображено у 19 публікаціях, з яких сім статей – у наукових фахових виданнях України з юридичних наук, одна стаття – у закордонному науковому виданні (Киргизька Республіка), десять статей – у збірниках тез наукових доповідей, оприлюднених на науково-практичних конференціях, а також методичні рекомендації.

За змістом дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, що містять десять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (400 найменувань на 40 сторінках) та п'яти додатків на 24 сторінках. Повний

обсяг дисертації становить 275 сторінок, з них обсяг основного тексту – 200 сторінок.

Значимість результатів дисертаційного дослідження для практики протидії злочинності.

Практична значимість роботи полягає у тому, що рекомендації та пропозиції, сформульовані автором дослідження, мають прикладне застосування, використовуються або можуть бути використані у: законотворчій діяльності – запропоновано зміни й доповнення до Загальної та Особливої частин КК України стосовно вдосконалення кримінальної відповідальності за злочини проти власності (довідка Інституту законодавства Верховної Ради України від 23 березня 2018 р. № 22/129/5-1-15); правозастосовній діяльності – при розробленні й удосконаленні відомчих нормативно-правових актів і методичних рекомендацій з питань запобігання злочинам проти власності у сфері будівництва (акт впровадження Головного слідчого управління Національної поліції України від 5 березня 2018 р.); освітньому процесі – під час підготовки освітньо-кваліфікаційних характеристик працівників слідства та оперативних підрозділів, удосконалення навчальних планів і програм, лекцій, методичних рекомендацій, тестових завдань, тренінгів і дидактичних матеріалів, а також у процесі проведення різних видів занять з дисциплін кримінологічного циклу й організаційно-управлінських навчань і комплексних учень у системі підготовки та підвищення кваліфікації основних груп кадрів Національної поліції, інших правоохоронних та контролюючих органів (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 12 лютого 2018 р.).

Аналіз змісту дисертаційного дослідження свідчить про самостійність проведеного дослідження, його актуальність і достатній науковий рівень, суттєве теоретичне і практичне значення. Висновки і узагальнення, яких дійшов автор, успішно можуть використовуватись і надалі у науково-дослідній, правотворчій, правоохоронній сфері та навчальному процесі.

Викладене вище може бути підставою для загальної позитивної оцінки дисертації *Вавриша Андрія Валентиновича «Запобігання злочинам проти власності у сфері будівництва»* як самостійного наукового дослідження з актуальної й важливої для науки та практики проблеми.

Не зупиняючись більш детально на загальній позитивній оцінці роботи, варто зазначити, що дисертація містить окремі дискусійні питання, які потребують додаткової аргументації чи роз'яснення автором під час публічного захисту. Зокрема:

1. При порівнянні задач дослідження та наукової новизни одержаних результатів (с. 14-15, 16-19) спостерігаються певні розбіжності. Задачі формулюються одні, а результати дещо інші. Зрозуміло, що таке цілком можливо, адже результати наукового пошуку не можуть бути абсолютно прогнозовані. Аналіз змісту роботи засвідчує, що автор досягнув поставленої мети, розв'язав задачі, які були задекларовані у відповідній частині дослідження вступу і доказово обґрунтував певні нові положення. Але було б бажаним ці два аспекти роботи певним чином узгодити.

2. Робота базується на серйозній і різноманітній емпіричній базі, яка включає вибірковий масив кримінальних проваджень, судових вироків, анкетування слідчих Національної поліції та працівників служб безпеки недержавних будівельних компаній; офіційні звіти й аналітичні довідки різних міністерств та відомств; власний досвід здобувача, набутий під час роботи в будівельній сфері. Але, характеризуючи масиви кримінальних проваджень та опитаних респондентів, дисертант не вказує на рівень репрезентативності отриманих даних, що було б вкрай доцільно зробити, вказавши на похибку репрезентативності.

Також виникає питання щодо обраного здобувачем 4-річного часового періоду, за який аналізуються статистичні показники щодо злочинів у сфері будівництва. На наш погляд, більш обґрунтованим було б здійснити аналіз статистичних даних з 2002 р., коли почав діяти чинний Кримінальний кодекс України. Це дозволило б охарактеризувати тенденції статистичних показників злочинів цього виду більш ґрунтовно.

3. У підрозділі 1.2. (с.44-48) дисертант зауважив, що комплекс заходів, які може забезпечити охоронна організація, що належить до недержавного сектору безпеки у сфері будівництва, є надзвичайно широким, змістовним і дієвим, здатним подолати наявні загрози у сфері будівництва. В подальшому він доводить, що саме охоронні організації недержавного сектору безпеки здатні комплексно та якісно розв'язати питання щодо запобігання злочинам

проти власності у сфері будівництва. Частково підтримуючи позицію автора, вважаємо за доцільне звернути більше уваги на те для чого, яка мета і яка перспектива таких функцій недержавного сектору безпеки? Невже приватні охоронні структури уповноважені здійснювати правоохоронні функції, коли Конституцією України закріплений чіткий перелік суб'єктів правоохоронної діяльності? Тим більше протидія та розслідування злочинів у сфері будівництва є одним із основних напрямів діяльності підрозділів захисту економіки НП України.

4. Підрозділ 1.3. дисертації (с. 52-68) присвячений зарубіжному досвіду запобігання злочинам проти власності у сфері будівництва. Також акцентовано увагу на поширеній практиці застосування заходів протидії злочинам проти власності у сфері будівництва в зарубіжних країнах, серед яких: недержавне страхування майна, приватні розшукові, детективні бюро тощо (с. 55-59). Хотілось би почути позицію автора щодо перспективи обов'язкового чи добровільного страхування майна забудовників в контексті запобігання злочинам проти власності у сфері будівництва тощо.

5. Автор фрагментарно розглядає та аналізує категорію «кримінологічна характеристика злочинів», зробивши акцент лише на її елементно-компонентному складі, хоча, виходячи зі змісту розділу 2 дисертації, саме вона є предметом і основним результатом дослідження. Варто звернути увагу, що протягом усього періоду розвитку уявлень про кримінологічну характеристику злочинів вчені були єдині, мабуть, тільки у визнанні наукового значення даної категорії та її системного характеру. Натомість немає ясності в питаннях, чи є кримінологічна характеристика продуктом практичної діяльності із розслідування конкретного злочину чи вона – результат наукового узагальнення певної категорії кримінальних проваджень; чи охоплюється нею тільки сфера злочину або також сфера запобігання злочинам; чи є вона результатом кримінологічного дослідження або представляє його програму; яке її методологічне і методичне значення, тощо. Ці питання є принциповими, тому уникати їх не потрібно. Адже жодне із запропонованих в якості компенсації нововведень не може замінити або покращити реалізацію функцій і задач, притаманних кримінологічній характеристиці злочинів – акумулювати опис характерних, типових якостей,

властивостей та ознак злочинів й бути основою для розробки науково-практичних рекомендацій щодо запобігання ним.

6. Дещо поверхово виглядає виклад матеріалу, присвяченого проблемам детермінації злочинів (с. 88-106): автором не виділяються відповідні критерії диференціації криміногенних факторів, а характеристика останніх є до певної міри не послідовною. Крім того, авторові бажано було б приділити більше уваги конкретизованому опису окремих груп детермінант, а саме: недоліки нормативно-правового регулювання, недоліки у діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування тощо. Виокремлення конкретних форм, типів, сфер існування зазначених факторів дозволило б більш широко дослідити додаткові аспекти запобіжної діяльності щодо злочинів проти власності у сфері будівництва, адже саме детермінаційний комплекс формує вихідні позиції цілепокладання в процесі функціонування як системи запобігання злочинам, так і за окремими її рівнями, напрямками, суб'єктами.

7. У підрозділі 3.3. дисертації здобувач аналізує відносини взаємодії правоохоронних органів та недержавних суб'єктів сектору безпеки в запобіганні злочинам проти власності у сфері будівництва. При цьому немалу частину цього підрозділу він присвятив проблемам спільної діяльності слідчого та оперативних працівників правоохоронних органів. Як відомо, певна частка їх взаємин складається за принципом координації, яку іноді вважають формою або різновидом взаємодії. Дійсно, чіткого і суворого розмежування між формами спільної діяльності, які характерні для координації з одного боку, і взаємодії з іншого, не існує, і, як відомо, здійснити це фактично не можливо у зв'язку з буквальним співпадінням організаційних форм. У той таки час розмежування слід проводити за змістом діяльності, адже стверджувати, що спільна діяльність – це завжди взаємодію є спрощенням, вихолощенням практики співпраці.

Перелічені зауваження і побажання, зрозуміло, не вичерпують дискусії й щодо інших положень і висновків дисертанта. Але ці зауваження мають локальний, переважно дискусійний, характер і в цілому не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність в цілому, оформлення.

Виходячи з викладеного вище, можна стверджувати, що дисертація *Вавриша Андрія Валентиновича «Запобігання злочинам проти власності у сфері будівництва»* містить нові наукові положення й науково-обґрунтовані результати у галузі кримінального права та кримінології, що у сукупності розв'язують важливу науково-прикладну задачу.

Зміст дисертації, в основному, відповідає заявленій дисертантом науковій спеціальності, робота пройшла належну апробацію. Дисертація є самостійною, завершеною роботою. Дослідження підготовлено зрозумілою, юридично і літературно грамотною мовою. Оформлення дисертації та автореферату в цілому відповідає встановленим ДАК МОН України вимогам.

Автореферат за своїм змістом ідентичний основним положенням дисертації та відображає зміст, основні положення, висновки та пропозиції, які сформульовані в роботі.

Викладене вище дає підстави для **остаточного висновку** про те, що дисертація та автореферат *Вавриша Андрія Валентиновича «Запобігання злочинам проти власності у сфері будівництва»* відповідають вимогам пп. 9, 11, 12, 13 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право.

Офіційний опонент:

**Завідувач кафедри
кримінального права і кримінології
Харківського національного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений працівник освіти України**

О.М. Литвинов

